

COMUNICACIÓ

Jordi Sales Coderch: *La crítica de la poesia en l'Ió platònic*

Ió és un home acabat de premiar amb qui Sòcrates rivalitza. El millor rapsode sobre Homer, i únicament sobre Homer, la vida premiada i exhibida com a premiada, l'home que sap vigilar l'eficàcia de la seva acció sobre el públic que li atorga el seu salari, se'ns presenta en la confrontació, que és tot diàleg platònic, com una saviesa que nega la seva possible soledat com a tal en l'escalfor de la massa-públic, però també una saviesa interrogada per una ignorància. Així com Ió envia Sòcrates als llimbs de la saviesa del discurs i es refugia en el seu contacte amb un públic, Sòcrates tracta de savis els «*rapsodes, els actors i aquells de qui canteu els poemes*» i es desmarca de tota saviesa reconeguda, per tant vulnerable, mitjançant l'afirmació que ell diu «*la veritat que respon a un home particular*».

El moviment socràtic d'ajornament de l'exhibició del rapsode premiat és semblant al que trobarem en l'*Hípias Menor*; el *Protàgoras*, el *Gòrgias* o a l'*Eutifró*; li cal sempre a la interrogació socràtica per a poder obrir-se camí, desatendre o ajornar l'enèsim exercici o mostració de la saviesa del savi que té al davant. La mimesi platònica situa el lector davant d'aquesta escena per tal de portar-lo a una difícil ruptura amb l'obvietat de la funció educativa dels educadors sobre els quals reposa la societat grega. No és gens fàcil que nosaltres ens adonem prou bé de les dimensions de la lliçó que la memòria platònica extreu del xoc socràtic si no ens esforcem a cercar les equivalències de la funció del rapsode homèric en les nostres societats actuals. El gest platònic que vehicula aquest petit diàleg equivaldria avui a haver-se-les contra tot el sistema de comunicadors i entretenidors, contra l'exèrcit sencer de la veu dels *media*, afirmant sobre un d'ells, un de ben destacat i molt premiat—posem pel cas un Francisco Umbral, un Pere Gimferrer o un Baltasar Porcel— que els intel·lectuals, columnistes i tertulians són uns xerraires indocumentats dominats per la vanitat i la

incontinència verbal. El gest el podem qualificar de pròpiament platònic, perquè altres socràtics o els sofistes mantenen vigent la forma del comentari a Homer. Si enllacem aquesta proposta de cancel·lació de la vigència del text homèric com a instrument educatiu a la fundació de l'*Akademia* i pensem en la vigència que aquest model tingué durant segles i la seva eficàcia històrica, estarem en millors condicions per a comprendre el que amaguen aquestes planes d'un diàleg platònic com a confrontació entre la figura de Sòcrates i la d'un rapsode acabat de premiar a Epidaure. El que se'ns pot perdre, si ja encarem el text des d'una pre-comprensió del lloc de la poesia homèrica com a creació artística, és el buit que s'està fent sobre una manera que no és senzillament «artística».

És des de la confluència d'aquestes variacions (arravatament, lot, amuntegament) des d'on ens convé veure com *un creuament de les determinacions i el flux* en el *centre del diàleg*. Ara podem explicar la reacció final d'Ió davant del segon fragment de la figuració de la cadena magnètica. Ja no li agrada gens: «Tu parles bé, Sòcrates; però m'estranyaria que parlessis bé fins al punt de convèncer-me que exalto Homer només pel meu estat de posseïment i de follia (*maniómenos*). Crec que ni a tu mateix no et semblaria així, si em sentissis parlar sobre Homer» (536d). Ens trobem aquí abans de cap altra cosa amb una creu de la feina interpretativa: aquesta és l'única aparició d'un terme derivat de *manía* en tot el diàleg! Una interpretació de l'*Ió* equival a saber quin sentit té el desplaçament des de la seriositat d'un ofici a la passivitat irracional de la follia. Hom pensa repetidament que la lògica de l'ofici és la lògica de la filosofia i que la lògica de la follia és on situa la filosofia socràtica, que és intel·lectualista, la poesia viva. Hi ha alguna cosa que no rutlla en aquesta manera de veure. *Si ens adonem que 'manía' és un hàpax en el diàleg i que aquesta única ocurrència està en boca del rapsode quan reacciona desfavorablement a les paraules socràtiques*, ens podrà semblar que el *maniómenos*, foll, és únicament el terme amb què Ió reinterpreta que el col·loquen quan el fan estar *entre molts*. És cert

que, si bé Sòcrates no usa mai *manía*, usa altres formes de superació i desposseïció de la racionalitat humana davant una força divina; exactament sempre amb *phrónesis* i amb *nous* com allò que surt per tal que allò diví entri: «com els coribants dansen *forassenyats*, així els poetes lírics fan *forassenyats* llurs belles poesies» (534a1-2); «el poeta és una cosa lleugera i alada i sagrada, i no sap fer poesia fins que no esdevé divinitzat, *forassenyat* i amb *la ment allunyada*» (534b5); «el déu *els lleva la seva ment* perquè nosaltres que els sentim compreguem que no són ells, *a qui manca la seva ment*, que diuen aquestes coses de tanta vàlua, sinó que el déu mateix parla i se'ns fa sentir per mitjà d'ells» (534cd); «et trobes *ben assenyat* o estàs *fora de tu mateix*» (535b8); «i direm, Ió, que està *ben assenyat*» (535 d1). El seny o la ment humanes surten de si mateixos per tal que alguna cosa superior hi entri. Equival això a una «mental aberration» (Vlastos)? No n'estaríem gens segurs. El cert és que la fórmula *madness* no és gens fàcilment una fórmula socràtica.

L'*Ió* és un conflicte *entre dues* savieses, la de rapsodes, actors i poetes i el nou discurs socràtic i sofista més o menys diferenciat. En la seva variant socràtica, el nou discurs es fa des de la perspectiva de «la veritat d'un home particular» (532e1). La proposta que representa en la seva finalitat l'escriptura platònica s'obre camí reproduint mimèticament el xoc entre dues atribucions despectives de saviesa davant un lector que forma part del públic d'Epidaure i que ha sentit a parlar de Sòcrates i que pot –o no pot– triar la recerca socràtica com una manera de viure.

COL·LOQUI

Xavier Ibáñez: Voldria aportar només, com a document per a reforçar la teva tesi, un altre lloc de la lletra platònica. Has comentat que la lectura tòpica que, per distingir la filosofia de la poesia, diu que la filosofia pertany al camp de la *tekhné* i s'ocupa del concepte, mentre que la poesia pertany al camp de la inspiració o de la *manía* i s'ocupa del concret, és una lectura massa simple. Doncs bé, a favor d'aquesta tesi, confirmant que es tracta d'una mala lectura, podem recordar que en les primeres pàgines del *Sofista*, en la conversa inicial entre Sòcrates i Teodor, Sòcrates diu explícitament que els filòsofs tenen tres aspectes diferents: de vegades semblen polítics, de vegades sofistes, i de vegades... maníacs! També la filosofia, almenys per a Plató, és una activitat en què juga algun paper la *manía* poètica...

Dr. Xavier Ibáñez.